

DOI: 10.7251/GFP16140I

UDC: 343.232:347.19

Originalni naučni rad*Datum prijema rada:*
17. maj 2016.*Datum prihvatanja rada:*
29. maj 2016.*Doc. dr***Veljko Ikanović***Docent, Fakultet pravnih nauka, Panevropski univerzitet Apeiron Banja Luka, BiH i sudija Vrhovnog suda Republike Srpske
veljko.i.ikanovic@apeiron-edu.eu**Doc. dr***Goran Gajić***Docent, Fakultet pravnih nauka, Panevropski univerzitet Apeiron Banja Luka, BiH i savjetnik ministra finansija Republike Srpske
goran.d.gajic@apeiron-edu.eu*

Produženo krivično djelo u krivičnom zakonodavstvu Republike Srpske

Rezime: Pravna teorija nije jedinstvena u pogledu potrebe da se institut produženog krivičnog djela uvede u krivično zakonodavstvo. Najveći broj evropskih zemalja u svom zakonodavstvu nema u njegovu definiciju. To je bio slučaj i sa ranijim zakonodavstvom koje se primjenjivalo na prostoru Bosne i Hercegovine. Međutim, suprotno stavu zakonodavca naša sudska praksa je davno prihvatila produženo djelo kao pravnu konstrukciju i pod određenim uslovima primjenjivala je umjesto realnog sticaja. Danas je ovaj institut, sa svim svojim prednostima i nedostacima, dio našeg pozitivnog krivičnog zakonodavstva. Autor u ovom radu ukratko izlaže istoriju njegovog razvoja, razmatra opravdanost uvođenja u krivično zakonodavstvo i ukazuje na prednosti i nedostatke takvog pristupa kroz kritički osvrt na zakonske definicije.

Ključne riječi: produženo, konstrukcija, institut, krivično, djelo.

UVOD

Produženo krivično djelo, kao društvena pojava i pravni pojam, jeste istorijska kategorija čiji je nastanak i razvoj blisko povezan sa nastankom i razvojem samog krivičnog prava.¹ Sam pojam produženog krivičnog djela nije bio poznat krivičnim pravima robovlasničkih država, srednjovjekovnom kanonskom pravu i zakonodavstvu srednjovjekovnih država. On je nastao na višem stepenu razvoja krivičnog prava, kada su stvoreni i pojmovi o drugim opštim institutima i kada je nastala i počela da se razvija nauka krivičnog prava.

Produženim krivičnim djelom prvi su se počeli baviti glosatori i postglosatori, koji su smatrali da nije prihvatljiva primjena sistema kumulacije kazni na sve slučajeve sticaja krivičnih djela. Ovaj problem se posebno ispoljavao kod krivičnih djela za koja je bila propisana smrtna kazna, a ona je bila propisana za veliki broj krivičnih djela, jer njena kumulacija nije bila moguća. On se u punoj težini pokazao kod krivičnog djela krađe, za koje je takođe bila propisana smrtna kazna i to za prosti oblik krađe ako je bilo izvršeno više od tri krađe, pa je bilo potrebno utvrditi da li se radi o jednoj ili više krađa.² U

¹ Buturović J. (1980), Produženo krivično djelo, Beograd, str. 15.

² Više o istorijskom razvoju produženog krivičnog djela vidi Buturović J., op.cit, str. 15 – 20.

ostalim slučajevima sticaja krivičnih djela, kada bi kumulacija kazni bila moguća, dolazilo je do izricanja previsokih kazni koje su gubile svrhu i cilj, pretvarajući se u svoju suprotnost. Prema tome, proučavanju ovog problema pristupilo se prvo sa stanovišta kazne, odnosno kada je trebalo izreći jednu a kada više kazni, dok je problem produženog krivičnog djela postavljen poslije toga.

Da bi se izašlo iz ove situacije i prevazišle teškoće do kojih je dolazilo stvorena je konstrukcija produženog krivičnog djela, kao oblik privilegovanja njegovog učinioca u odnosu na učinioce kod kojih je bio primijenjen sticaj. Ovaj institut je svoje mjesto prvo pronašao u sudskoj praksi, radi čega se smatra njenom tvorevinom, a savremena sudska praksa je u njegovoj primjeni veoma neujednačena.

Uprkos dugom postojanju i primjeni u sudskoj praksi savremeni pravni sistemi ispuštaju ovaj institut (Švajcarska) ili ga značajno ograničavaju (Njemačka). U svome tekstu predviđa ga samo mali broj krivičnih zakonodavstava, kao što su Krivični zakonik Italije iz 1930. godine u članu 81., Krivični zakon Grčke iz 1950., Krivični zakonik Bugarske u članu 26, Krivični zakonik Makedonije u članu 45, Krivični zakonik Srbije u članu 61., Kazneni zakon Hrvatske u članu 52.³

POJAM PRODUŽENOG KRIVIČNOG DJELA

Produženo krivično djelo⁴ (*delictum continuatum*) predstavlja prividni realni sticaj u obliku konsumpcije. Njega čini više istih ili istovrsnih krivičnih djela koja su učinjena u vremenskoj povezanosti od strane istog učinioca (serijski učinilac) koja predstavljaju jednu cjelinu⁵. Ono postoji kada jedno lice sa više radnji sa umišljajem izvrši više istih ili istovrsnih krivičnih djela koja s obzirom na način izvršenja, vremensku povezanost i druge stvarne okolnosti koje ih povezuju čine jedinstvenu cjelinu (jedinstveno krivično djelo)⁶. Dakle, to je poseban oblik jedinstva radnje krivičnog djela u pravnom smislu. Produženo krivično djelo⁷ postoji u slučaju kumulativnog ispunjenja više zakonom predviđenih uslova koji ukazuju da sva učinjena krivična djela predstavljaju cjelinu, koji ukazuju na prirodno, pravno i logično jedinstvo svih učinjenih krivičnih djela koja se nastavljaju na prethodna tako da čine jedno djelo u produženju, u nastavku⁸.

Da bi više učinjenih krivičnih djela predstavljalo jedno, produženo, krivično djelo potrebno je da se ispune određeni uslovi. U određivanju koji su to uslovi ne postoji potpuna saglasnost pravne nauke. Dajući jednu od potpunijih definicija profesor Babić smatra da su uslovi za postojanje produženog krivičnog dela⁹:

³ Jovašević D., Ikanović V. (2012), *Krivično pravo Republike Srpske – Opšti deo*, Banja Luka, str. 208 – 210.

⁴ Hodžić S. (1980), *Produženo krivično djelo (potreba normiranja)*, Advokatura, Sarajevo, broj 1/80, str. 49 – 54.

⁵ Selinšek Lj. (2007), *Kazensko pravo, Splošni del in osnove posebnega dela*, Ljubljana, str. 201-204.

⁶ Jovašević D. (1996), *Produženo krivično delo u teoriji i praksi*, Glasnik AK Vojvodine, Novi Sad, broj 12/96, str. 494-507.

⁷ Novoselec P. (2004), *Opći dio kaznenog prava*, Zagreb, str.320 – 325.

⁸ Mrvić Petrović N. (2007), *Krivično pravo*, Beograd, str. 129 – 130.

⁹ Babić M. (2008), *Konstrukcija produženog krivičnog djela*, Pravna riječ, Banja Luka, broj 15/08,

1) identitet (istovjetnost) učinioca. Potrebno je da isto lice učestvuje u izvršenju više krivičnih djela. To znači, da jedno lice mora da preduzme djelatnost, istu ili različite, kojima učestvuje u ostvarivanju posljedice više krivičnih djela, bilo da takvu djelatnost preduzima u svojstvu:

- a) izvršioca,
- b) saizvršioca,
- c) podstekača i
- d) pomagača.

U teoriji nema jedinstvenog shvatanja o tome da li se traži identitet izvršioca ili identitet učinioca (koji pored izvršioca obuhvata i saučesnike). U sudskoj praksi je više zastupljeno drugo shvatanje,

2) identitet više učinjenih krivičnih djela (odnosno njihovog zakonskog bića). Učinilac treba da je sa više radnji izvršenja ostvario najmanje dva ili više krivičnih djela koja mogu biti svršena ili pokušana. Bitno je da se radi o krivičnim djelima koja su ista ili istovrsna, što znači da se pojavljuju kao različiti oblici jednog istog krivičnog djela. Kada se radi o produženom krivičnom djelu istih zakonskih obilježja, tada sud odmjerava vrstu i mjeru kazne koja je propisana za takvo djelo. A kada se radi o istovrsnim krivičnim djelima, tada sud utvrđuje vrstu i mjeru kazne koja je propisana za najteži oblik od učinjenih krivičnih djela¹⁰,

3) postojanje umišljaja kao oblika krivice sa kojim učinilac preduzima svako pojedino krivično djelo u sastavu produženog krivičnog djela. Time je postavljeno ograničenje, pa ova konstrukcija nije moguća kod nehatnog izvršenja više krivičnih djela,

4) vremenska povezanost više izvršenih djela¹¹. Sva krivična djela moraju da budu učinjena u određenom vremenskom intervalu, što znači da između pojedinih krivičnih djela treba da postoji vremenski kontinuitet, bez velikih prekida ili razmaka. Međutim, koliko ta vremenska povezanost između pojedinih krivičnih djela treba da postoji, nema jedinstvenog shvatanja u teoriji i sudskoj praksi. To je faktičko pitanje koje sudsko vijeće rješava u konkretnom slučaju imajući u vidu sve okolnosti učinjenih djela i ličnosti njihovih učinilaca. Preovladava shvatanje da vremenska povezanost, razmak između pojedinih krivičnih djela ne sme da bude toliki da se izgubi vremenska veza između pojedinih djela, s obzirom da se svako sljedeće krivično delo pojavljuje kao nastavak, tj. kao produženje prethodnog krivičnog djela i

5) način izvršenja i druge stvarne okolnosti pod kojima su izvršena sva krivična djela treba da ih povezuju u pravu, prirodnu i logičnu jedinstvenu cjelinu tako da se može zaključiti da se ovdje radi o jedinstvenom krivičnom djelu.

Italijanski Krivični zakonik u čl. 81. propisuje da produženo krivično djelo postoji u slučaju kada učinilac sa više činjenja ili nečinjenja izvršenih u istoj zločinačkoj namjeri počini,

str. 415 – 433.

¹⁰ Za konstrukciju produženog krivičnog djela prevare nije nužno postojanje istog oštećenog ako radnje učinioca predstavljaju kontinuiranu djelatnost sa prevarnom namjerom koja ima oblik jedinstvene prirodne cjeline – presuda Vrhovnog suda Republike Srpske Kž. 147/98 od 11. oktobra 1998. godine (Simović M., Tajčić H. (2007), Zbirka sudskih odluka iz krivičnopravne materije, Sarajevo, str. 326).

¹¹ Pavišić B., Grozdanić V., Veić P. (2007), Komentar Kaznenog zakona, Zagreb, str. 234 – 237.

makar i u različito vrijeme više povreda istog zakonskog propisa, makar su i različite težine.

Produženo krivično djelo¹² je oblik prividnog realnog sticaja, pa iako je učinilac preduzeo više pojedinačnih djelatnosti kojima je ostvario više istih ili istovrsnih posljedica krivičnih djela, njemu se sva učinjena dela kvalifikuju po jednom zakonskom propisu i izriče se kazna koja je u zakonu propisana za to djelo.

Kao vrijeme izvršenja produženog krivičnog dela uzima se svo vrijeme njegovog vršenja, a zastarjelost krivičnog gonjenja počinje da teče od momenta kada je izvršeno poslednje djelo iz njegovog sastava.¹³

Mjesto izvršenja produženog krivičnog djela je mjesto svih pojedinih radnji i svih nastupjelih posljedica krivičnog djela. Amnestija i pomilovanje odnose se na sva učinjena krivična djela u cjelini. Krivično djelo koje nije obuhvaćeno produženim krivičnim djelom u pravnosnažnoj sudskoj presudi, predstavlja posebno krivično djelo, odnosno ulazi u sastav posebnog produženog krivičnog djela.¹⁴

KRIVIČNO ZAKONODAVSTVO SFRJ

Odredbe o produženom krivičnom djelu bile su dio projekta Krivičnog zakonika Kraljevine Jugoslavije iz 1922. godine ali nisu našle svoje mjesto u Krivičnom zakoniku za Kraljevinu Jugoslaviju od 27. januara 1929. godine, sa izmjenama i dopunama iz Zakona od 9. oktobra 1931. godine. Ovog instituta nije bilo u odredbama Krivičnog zakonika FNRJ iz 1951. godine, a ni u Krivičnom zakonu SFRJ iz 1976. godine, čije su se odredbe opšteg dijela primjenjivale i na republičko materijalno krivično zakonodavstvo. Materijalno krivično zakonodavstvo koje je se na bosanskohercegovačkom prostoru primjenjivalo prije raspada bivše SFRJ nije poznavalo pojam produženog krivičnog djela.

Pored odsustva iz materijalnog zakonodavstva, a s obzirom na primjenu u praksi ipak se ne može reći da je to potpuno institut običajnog prava, jer su ga poznavali tadašnji procesni zakoni. On se prvo spominje u Zakonu o krivičnom postupku SFRJ iz 1959, a kasnije i u ostalim procesnim zakonima i to uvijek u vezi sa ponavljanjem pravnosnažno dovršenog krivičnog postupka. Zakonodavac se ranije ograničavao da reguliše samo dio procesnog uticaja produženog krivičnog djela na ponavljanje krivičnog postupka, a materijalnopravne aspekte je potpuno prepuštao sudskoj praksi. S obzirom da se radi o kontroverznom institutu oko koga nisu saglasne ni teorija ni praksa ovo će se kasnije, kada se pristupi zakonskom uređivanju, pokazati potpuno opravdano.

SUDSKA PRAKSA SFRJ

Sudska praksa je izgradila veoma sadržajan i relativno potpun okvir za primjenu ovog instituta, a različita shvatanja bila su više zastupljena u teoriji krivičnog prava. Prema shvatanju sudske prakse da bi se radilo o produženom krivičnom djelu potrebno je:

¹² Tomić Z. (2007), *Delictum collectivum i delictum continuatum u našem krivičnom pravu*, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, Sarajevo, broj 50/07, str. 569 – 590.

¹³ Jovašević D. (1996), *op.cit.*, str. 494 – 507.

¹⁴ Jovašević D., Ikanović V. (2012), *op.cit.*, str. 208 – 210.

a) da isto lice učestvuje u izvršenju više krivičnih djela kao izvršilac, saizvršilac, podstrekač ili pomagač;

b) da postoji identitet najmanje dva ili više svršenih ili pokušanih istih ili istovrsnih krivičnih djela;

c) postojanje umišljaja kao oblika krivice sa kojim učinilac preduzima svako pojedino krivično djelo u sastavu produženog krivičnog djela;

d) vremenska povezanost više izvršenih djela; način izvršenja i druge stvarne okolnosti pod kojima su izvršena sva krivična djela treba da ih povezuju u pravu, prirodnu i logičnu jedinstvenu cjelinu tako da se može zaključiti da se ovdje radi o jedinstvenom krivičnom djelu.

Takođe se isključivala konstrukcija produženog krivičnog djela ako su povrijeđena ili ugrožena lična dobra. Tako nije bila moguća konstrukcija produženog krivičnog djela silovanja, razbojništva, teške tjelesne povrede i slično prema različitim licima. S druge strane ona je najčešće primjenjivana kod krivičnih djela krađe, pronevjere, falsifikovanja isprava i slično.

Sudska praksa je dala odgovore na pitanja zastarjelosti, mogućnosti sabiranja određenih iznosa, kvalifikovanja prema težem djelu, pronalazeći rješenja za mnoge probleme koji se unaprijed nisu mogli predvidjeti. Pokazalo se da je to jedna dinamična, nepredvidljiva materija, koju je teško obuhvatiti potpunom zakonskom definicijom, zbog čega sudska praksa bolje odgovara na sve izazove koji se pred nju postave. Radi toga zakonodavac ranije nije ni pokušavao da je inkorporiše u tekst krivičnog zakona.

Postojale su određene razlike u stanovištima sudova kad se kod određenog istog krivičnog djela radi o sticaju a kada o produženom krivičnom djelu, kako se kvalifikuju različiti oblici istog krivičnog djela, kada nastupa apsolutna zastarjelost i slično. Radi ujednačavanja sudske prakse i prevazilaženja ovih problema konstrukcija produženog krivičnog djela bila je predmet savjetovanja koje je održano 7 – 9 decembra 1965. godine u Vrhovnom sudu Jugoslavije. Na ovom savjetovanju usvojeni su zaključci koji su saglasni sa pravnom teorijom, a koji su bili od velikog značaja za sudsku praksu i njeno ujednačavanje. Ovdje ćemo samo ukazati na osnovne dijelove tih zaključaka koji i danas predstavljaju osnovu za sudsku praksu i zakonodavno regulisanje ovog instituta.

Prema tim zaključcima za postojanje produženog krivičnog djela potrebno je da je da se ispune sljedeći uslovi:

a) da je određeno lice izvršilo dvije ili više istovrsnih odvojenih radnji, od kojih svaka pojedinačno sadrži sva zakonska obilježja istog krivičnog djela, odnosno njegovog privilegovanog ili kvalifikovanog oblika,

b) da postoji određeni vremenski kontinuitet između pojedinačno izvršenih krivično-pravnih radnji,

c) da sve inkriminisane radnje sa stanovišta običnog, životnog i logičnog rezonovanja

predstavljaju takvu kontinuiranu djelatnost koja ima vid jedinstvene prirodne cjeline,

d) da primjena konstrukcije produženog krivičnog djela na konkretni slučaj nije u suprotnosti sa zahtjevima kriminalne politike koji su došli do izražaja u pozitivnim krivičnopravnim propisima.

Dalje se razrađuju posebni uslovi za svaku od gore navedenih tačaka i mi ih ovdje nećemo posebno navoditi jer su oni sadržani u prethodnom dijelu izlaganja o stanovištu sudske prakse o produženom krivičnom djelu.

KRIVIČNO ZAKONODAVSTVO REPUBLIKE SRPSKE

Ovu pravnu tradiciju, nakon raspada SFRJ i osamostaljivanja Bosne i Hercegovine (BiH), nastavljaju i preuzeti materijalni i procesni zakoni u Republici Srpskoj i Federaciji BiH.¹⁵ Preuzeta je takođe i sudska praksa koja produženo krivično djelo zasniva na ranije izgrađenim shvatanjima. S obzirom na ranije rečeno o teškoćama da se produženo krivično djelo sistemski i sveobuhvatno uredi kao dio zakonske materije nije jasno zašto su zakonodavci u toku reforme krivičnog zakonodavstva 2003. godine, kada dolazi do skoro potpune unifikacije krivičnog zakonodavstva u BiH, unijeli produženo krivično djelo i u materijalne krivične zakone.

Ono je prvo ugrađeno u Krivični zakon BiH,¹⁶ (čl. 54.), Krivični zakon FBiH¹⁷ (čl. 55.) i Krivični zakon BD BiH¹⁸ (čl. 55.). Čini se da je to bez bilo kakvog obrazloženja urađeno po ugledu na jedno loše rješenje u hrvatskom krivičnom zakonu, koje je u međuvremenu hrvatski zakonodavac popravio, dok naši zakonodavci ne primjećuju loše strane ovakvog definisanja produženog krivičnog djela. Jedino Krivični zakon Republike Srpske¹⁹ od 01. jula 2003. godine nije propisivao produženo krivično djelo ali i on, iz neobjašnjivih razloga, ponavlja grešku prethodnika i to čini izmjenama i dopunama iz 2010. godine (čl. 42a.).²⁰ Ovo je teško shvatiti pogotovo ako se ima u vidu da pojedini evropski sistemi na koje se ugledamo idu u suprotnom smjeru, a i mnogi autori smatraju da institut produženog krivičnog djela nije pogodan za pravno normiranje. O čemu se radi pokušaćemo da objasnimo u narednim redovima.

Da bi se odredio pojam produženog krivičnog djela potrebno je da se utvrdi kombi-

¹⁵ U Federaciji BiH Uredba sa zakonskom snagom, Službeni list R BiH br. 2/92 i Zakon o preuzimanju saveznih zakona koji se u BiH primjenjuju kao republički zakoni, Službeni list R BiH br. 2/92-5, 6/94-74, 13/94 – 189. U Republici Srpskoj Ustavni zakon za provođenje Ustava Srpske Republike Bosne i Hercegovine i Ustavni zakon za provođenje Ustava Republike Srpske, Službeni glasnik srpskog naroda u Bosni i Hercegovini br. 3/92 i Službeni glasnik Republike Srpske br. 21/92 (čl.12.).

¹⁶ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07 i 8/10.

¹⁷ Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10 i 42/11.

¹⁸ Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine br. 10/03 i 45/04, 6/05, 21/10 i 52/11.

¹⁹ Službeni glasnik Republike Srpske br. 49/2003, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10 i 1/12.

²⁰ Službeni glasnik Republike Srpske br. 73/10.

novano postojanje objektivnih i subjektivnih elemenata koji ga takvim čine. Kada definiše produženo krivično djelo krivični zakon iz 2010. godine navodi samo one okolnosti koje su objektivne prirode. Zakon zahtijeva da se radi o više (nizu) istih ili istovrsnih krivičnih djela, koja su ostvarena na pretežno jednak način, među kojima mora da postoji prostorna i vremenska povezanost.

Subjektivni elementat je ono što teorija pretežno shvata kao produženi, nastavljeni umišljaj koji ne obuhvata od početka čitav budući niz pojedinih akata, već se sastoji u ponavljanju odluke o djelu, koja se zasniva na identičnoj situaciji. Umišljaj mora od prve radnje biti uperen na izvršenje više radnji, svaka radnja kod prvog djela mora obuhvatati sve buduće ili prošle radnje. Učinilac mora biti svjestan svih radnji i ukupne posljedice koja je sastavljena od posljedica svake pojedine radnje. Kako između pojedinih djela postoji vremenski razmak za svaku radnju je potreban posebni umišljaj koji čini ukupan umišljaj. Zakon propisuje umišljaj kao jedini oblik krivice za produženo krivično djelo.²¹

Ovakvom definicijom nije isključena mogućnost primjene produženog krivičnog djela kod krivičnih djela kojima se štite najviša lična pravna dobra kao što su život, tijelo, polni integritet i druge slobode, što onemogućava da se kroz produženo krivično djelo kod zaštite ovih vrijednosti obuhvati ukupno nepravdo. Data definicija produženog krivičnog djela je jasna, određena i potpuna, a da li ona zadovoljava sve ono što se ovim institutom teži ostvariti drugo je pitanje. Kada se kritički ukazivalo na ovu situaciju čuli su se odgovori da je to sudska praksa ranije riješila, da to nije moguće i da se radi o nepotrebnoj teoretskoj i naučnoj raspravi. Međutim situacija nije tako jednostavna jer sada sudska praksa ne može ići suprotnim smjerom i isključivanjem primjene na ove slučajeve stvarati novo, od zakona drugačije konstruisano, produženo krivično djelo. Time bi se na štetu optuženog kršilo načelo legaliteta, što bi kao presedan vodilo urušavanju pravne sigurnosti i jednakosti građana pred zakonom.

Za sada ne raspoložemo podacima da li su Vrhovni sud FBiH, Apelacioni sud BD BiH i Apelaciono odjeljenje suda BiH imali priliku da se po žalbi odbrane o ovom pitanju odrede. Da to nije usamljeno razmišljanje autora ovog rada govore i navodi iz žalbe branioca optuženog u predmetu pred Vrhovnim sudom Republike Srbije gdje se prigovara prihvaćenom sticaju krivičnih djela od strane prvostepenog suda i tvrdi da se radi o produženom krivičnom djelu polnog nasilja nad djetetom iz čl. 195. stav. 4. u vezi sa st. 1. KZ RS (učiljeno na štetu dvije djevojčice). Žalilac iznosi tvrdnju da se „prema postojećoj odredbi o sticaju za konstrukciju produženog krivičnog djela ne traži isti zaštićeni objekt, niti jedinstveni umišljaj, kako je to ranije tražila sudska praksa“. Ozbiljno je pitanje da li se može drugačije odgovoriti ovakvim navodima, pod uslovom ako su ispunjene i ostale pretpostavke za postojanje produženog krivičnog djela.

Da se ovdje radi o ozbiljnom problemu govori i to da je hrvatski zakonodavac, po čijem je ranijem modelu iz 1997. godine ovo doslovno i pogrešno preuzeto, u novom Kaznenom zakonu republike Hrvatske²² propisao ograničenja da se krivična djela koja pred-

²¹ Garačić A. (2000), Produljeno kazneno djelo u novom Kaznenom zakonu, Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva, Inženjerski biro, Zagreb, str. 66.

²² Čl. 52. st. 2., Kazneni zakon Republike Hrvatske, Narodne novine br 125/11.

stavljaju napad na život, tijelo, polne i druge slobode lica ne mogu pravno označiti kao produženo krivično djelo. Slično rješenje prihvata Krivični zakonik Republike Srbije²³ koji propisuje da krivična djela upravljena protiv ličnosti mogu činiti produženo krivično djelo samo ako su upravljena prema istom licu.

Produženo krivično djelo je stvoreno prvenstveno radi imovinskih krivičnih djela kod kojih je ono često nužno da bi se primjereno obuhvatilo ukupno nepravdo i krivica kod jedinog krivičnog djela (npr. kad se radi o krivičnom djelu pronevjere kod kog uopšte nije bitno koliko puta je uzet novac, već ukupni iznos prisvojenog novca).

Protivrječnost zakonske definicije postoji i u tome da učinilac čini više krivičnih djela, a osuđuje se za jedno krivično djelo. Ovo je u suprotnosti sa prihvaćenim mišljenjem u teoriji da produženo krivično djelo čini više radnji u prirodnom smislu, koje su ipak jedinstvena radnja i zato predstavljaju jedno krivično djelo u pravnom smislu. Dakle, postojeća definicija na osnovama sticaja krivičnih djela, a ne radnji, gradi produženo krivično djelo kroz osudu za jedno krivično djelo što je pogrešno.

Pošto iz definicije produženog krivičnog djela proizilazi da je ono jedno djelo, suvišan je i stav koji propisuje da se odredbe zakona o sticaju krivičnih djela neće primjenjivati kada učinilac čini produženo krivično djelo. Sve ovo nam govori kako je opasno jedno rješenje koje se potvrdilo u praksi brzopleto pretvoriti u zakonsku normu, pogotovo nekritičkim preuzimanjem iz tuđeg zakonodavstva. Osim toga vidimo da se sa nedovoljnom pažnjom prati primjena novog rješenja u praksi ali i kretanja u zakonodavstvu iz koga je ono preuzeto.²⁴

PRODUŽENO KRIVIČNO DJELO DE LEGE LATA

Očigledno uočavajući da su se pojavili problemi u primjeni ovako određenog produženog krivičnog djela zakonodavac 2013. godine ponovo uređuje ovaj institut tako što preuzima definiciju iz Krivičnog zakonika Srbije. Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Republike Srpske²⁵ u članu 11. produženo krivično djelo određuje tako što ovo djelo čini više istih ili istovrsnih krivičnih djela učinjenih u vremenskoj povezanosti od istog učinioca i koja predstavljaju jedinstvenu cjelinu u pravnom smislu zbog postojanja najmanje dvije od sljedećih okolnosti:

- a) istovjetnosti oštećenog,
- b) istovrsnosti predmeta djela,
- c) korišćenja iste situacije ili istog trajnog odnosa,
- d) jedinstva mjesta ili prostora izvršenja djela ili jedinstvenog umišljaja učinioca.

S obzirom na specifičnost ličnih dobara krivična djela upravljena protiv tih dobara mogu izuzetno činiti produženo krivično djelo samo ako su učinjena prema istom licu (npr. silovanje ili razbojništvo). Produženo krivično djelo ne mogu činiti ni ona djela koja

²³ Čl. 61. st. 2., Krivični zakonik Republike Srbije, Službeni glasnik RS br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009 i 121/2012.

²⁴ Ikanović V. (2013), Produženo krivično djelo u u krivičnom zakonodavstvu u Bosni i Hercegovini, Pravo i pravda, godina XII, broj 1., Sarajevo, str. 13 – 25.

²⁵ Službeni glasnik Republike Srpske broj 67/13.

po svojoj prirodi ne dopuštaju spajanje u jedno djelo. Ovdje izostaje pobliže određivanje elemenata na osnovu kojih bi se odredilo koja su to krivična djela. Razumljivo je da zakonodavac teško može propisati te elemente koji bi bili primjenjivi za svaku konkretnu situaciju jer bi time stvorio niz novih problema. Ovo je još jedan od argumenata protiv zakonske definicije produženog krivičnog djela.

Ako produženo krivično djelo obuhvata različite oblike istog djela, produženo krivično djelo će se pravno kvalifikovati kao najteže od tih krivičnih djela. Takođe, ako produženo krivično djelo obuhvata djela čija su zakonska obilježja određeni novčani iznosi, produženim krivičnim djelom je ostvaren iznos jednak zbiru iznosa ostvarenih pojedinačnim djelima ukoliko je to obuhvaćeno jedinstvenim umišljajem učinioca.

Za produženo krivično djelo može se izreći kazna veća od propisane kazne za krivično djelo utvrđeno kao produženo krivično djelo, ali ne smije preći dvostruku mjeru propisane kazne, niti najveću mjeru te vrste kazne. Ovo je, po našem mišljenju, suprotno samoj koncepciji i elementima produženog krivičnog djela kako je zakonom određeno. Time se produženo krivično djelo stavlja negdje između neodređenog sticaja krivičnih djela i tradicionalnog koncepta produženog krivičnog djela i pooštavanja kažnjavanja za jedno krivično djelo (ranije prisutno i napušteno u zakonu) u granicama koje su arbitrerne i proizvoljne. To je korak unazad od onoga što je ranija praksa postigla i jedan tihi upliv neopravdane i nepotrebne represije zakonodavca u ovaj institut. Sve to upućuje na težnju da se produženo krivično djelo u praksi što više ograniči preko krajnjeg efekta koji se ogleda u izrečenoj kazni.

Ponovo se propisuje da krivično djelo koje nije obuhvaćeno produženim krivičnim djelom u pravnosnažnoj sudskoj presudi predstavlja posebno krivično djelo ili ulazi u sastav posebnog produženog krivičnog djela. O tome je već bilo riječi u sklopu ranije komentarisano rješenja iz prethodnih izmjena zakona.

Primjećujemo da, pored ostalog, zakonodavac ne određuje kada nastupa apsolutna zastarjelost krivičnog gonjenja, a što je važno pitanje kada se već opredijelio da zakonski uredi elemente produženog krivičnog djela. U ovakvom konceptu nameće se pitanje da li apsolutni rok zastarjelosti treba računati od posljednje ranje u sklopu produženog krivičnog djela ili za svaku radnju posebno. Upravo ovo pitanje otvara zakonom stvorena mogućnost strožeg kažnjavanja od onog koje je propisano za krivično djelo za koje se sudi.

PRODUŽENO KRIVIČNO DJELO *DE LEGE FERENDA*

U dosadašnjem tekstu predstavili smo osnove razvoja produženog krivičnog djela u teoriji i zakonodavstvu. Očigledno je kako je sudska praksa, slijedeći životnu potrebu da se prilagodi stvarnosti i različitim situacijama koje se ne mogu unaprijed predvidjeti i odrediti, stvorila jednu pravnu konstrukciju koja je bila nužna u krivičnom pravu. Ova konstrukcija sudske prakse godinama je zadovoljavala sve potrebe zakoniti, pravičnosti i kriminalne politike. U sudskoj praksi nije bilo značajnijih nejasnoća, posebno nakon pomenutih zaključaka Vrhovnog suda Jugoslavije, ali ni težnji zakonodavca da se ovaj institut posebno definiše. Razlog za to je svakako i složenost same materije i njena očigledna nepodesnost za sveobuhvatno i određeno zakonsko uređivanje. Zato su i razumljive teš-

koće i dileme koje su nastale nakon što se u novije vrijeme zakonodavac opredijelio za definisanje produženog krivičnog djela.

Kada sagledamo situaciju prije definisanja produženog krivičnog djela u domaćem, kao i kretanja u savremenom evropskom zakonodavstvu, nameću nam se dva moguća pravca njegovog razvoja.

Prvi pravac jeste napuštanje zakonskog određivanja pojma produženog krivičnog djela i ponovno prepuštanje sudskoj praksi da ga ona kreira prema do sada izgrađenim kriterijumima. U prilog ovakvom shvatanju je činjenica da u razdoblju kada je to činila sudska praksa nije bilo značajnijih problema kod određivanja na koje se situacije može primijeniti institut produženog krivičnog djela. Osim toga zakon ne može predvidjeti sve situacije do kojih može doći u dinamičnom razvoju društvenih odnosa i pojavnih oblika kriminala, pa će sudska praksa tome bolje odgovoriti. Radi toga insistiranje na zakonskoj definiciji postaje bespredmetno.

Drugi mogući pravac je redefinisane sadašnjeg zakonskog određenja produženog krivičnog djela i otklanjanje propusta na koje smo ukazali. Po našem mišljenju to nije dobro rješenje ali je neophodno ako se želi ostati kod tog koncepta, a izbjeći veći problemi do kojih može doći proširivanjem zakonske definicije sudskom praksom, a na štetu optuženog.

ZAKLJUČAK

Produženo krivično djelo je jedan stari institut krivičnog prava koji je nastao i opstao zahvaljujući, prije svega, bogatoj, razvijenoj i stabilnoj sudskoj praksi. U tome je nemjerljiv doprinos i nauke krivičnog prava koja je svojevremeno pomno pratila tu praksu i sa velikom pažnjom i studioznošću sagledavala i proučavala sve elemente određenih instituta. Zakonodavac je dugo vremena uvažavao oba ova segmenta i opravdano bio veoma oprezan da posegne za uređivanjem ovog instituta. To je učinio samo mali broj država, dok se većina za to nije opredijelila što se u praksi pokazalo kao ispravno rješenje. Na primjeru domaćeg zakonodavstva pokazali smo koji sve problemi nastaju kada se brzopleto, neoprezno i nepotrebno posegne za drugačijim uređivanjem jednog starog, ustaljenog i stabilnog instituta krivičnog prava.

Ovaj problem postoji bez obzira da li ga naučna i stručna javnost primjećuje i sugerise njegovo rješavanje na istim ili drugim osnovama. To samo usložnjava ovu situaciju i nalaže njeno brzo prevazilaženje kroz dva moguća pravca koja smo sugerisali. Smatramo da bi napuštanje zakonskog definisanja bilo bolje rješenje, jer je provereno i dokazano u dosadašnjoj dugogodišnjoj i bogatoj sudskoj praksi.

LITERATURA:

- Babić M. (2008), Konstrukcija produženog krivičnog djela, Pravna riječ, Banja Luka, broj 15/08
Buturović, J., (1980). Produženo krivično djelo. Beograd.
Garačić A. (2000), Produljeno kazneno djelo u novom Kaznenom zakonu, Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva, Inženjerski biro, Zagreb
Hodžić S. (1980), Produženo krivično djelo (potreba normiranja), Advokatura, Sarajevo, broj 1/80.

- Ikanović V. (2013), Produženo krivično djelo u u krivičnom zakonodavstvu u Bosni i Hercegovini, Pravo i pravda, godina XII, broj 1., Sarajevo
- Jovašević D. (1996), Produženo krivično delo u teoriji i praksi, Glasnik AK Vojvodine, Novi Sad, broj 12/96
- Jovašević, D., Ikanović, V. (2012). Krivično pravo Republike Srpske – Opšti deo. Banja Luka: Fakultet pravnih nauka Panevropskog univerziteta „Apeiron“ Banja Luka.
- Mrvić Petrović, N. (2007). Krivično pravo. Beograd.
- Novoselec, P. (2004). Opći dio kaznenog prava. Zagreb.
- Pavišić, B., Grozdanić, V., Veić, P. (2007). Komentar Kaznenog zakona. Zagreb.
- Selinšek, Lj. (2007). Kazensko pravo, Splošni del in osnove posebnega dela. Ljubljana.
- Simović M., Tajić H. (2007), Zbirka sudskih odluka iz krivičnopravne materije, Sarajevo
- Tomić Z. (2007), Delictum collectivum i delictum continuatum u našem krivičnom pravu, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, Sarajevo, broj 50/07

Assist. Prof. Veljko Ikanović, PhD

Assistant professor, Faculty of Law Sciences, PanEuropean University „Apeiron“ Banja Luka and judge of the Supreme Court of Republic of Srpska, e-mail: veljko.i.ikanovic@apeiron-edu.eu

Assist. Prof. Goran Gajić, PhD

Assistant professor, Faculty of Law Sciences, PanEuropean University „Apeiron“ Banja Luka and Advisor to the Minister of Finance of Republic of Srpska, e-mail: goran.d.gajic@apeiron-edu.eu

Continued Criminal Offence In Criminal Legislation Of Republika Srpska

Abstract: Legal theory is not unified regarding the need for the implementation of the Continued Criminal Offence institute in criminal legislation. Most European countries do not have definition of the institute in their legislation. Also, this was a case with previous legislation that has been applied in territory of Bosnia and Herzegovina. However, contrary to the opinion of the legislator, our court practice has accepted Continued Offence as a legal structure long time ago and under certain conditions applied the institute instead of Concurrence of Criminal Offences. Today, this institute, with all its benefits and disadvantages, is part of our positive legislation. Author of this paper briefly reviews the history of its development, considers the justifiability for the implementation of the institute in criminal legislation and points out the benefits and disadvantages of this mode, through critical review of legal definition.

Key words: continued, structure, institute, criminal, offence.